

**НОВИНИТЕ ТАКИВА, КАКВИТО СА¹ – ЗА ВЕРБАЛНОТО
НАСИЛИЕ ВЪВ ВЕСТНИКАРСКИТЕ ЗАГЛАВИЯ
КАТО ЕЛЕМЕНТ НА ЕЗИКОВА ПОЛИТИКА НА МЕДИИТЕ
(ВЪЗ ОСНОВА НА ЕЗИКОВ МАТЕРИАЛ ОТ В. „24 ЧАСА“)**

*Наталия Длугош
Университет „Адам Мицкевич“, Познан*

**NEWS, AS IT IS: ON VERBAL VIOLENCE IN NEWSPAPER TI-
TLES AS AN ELEMENT OF MEDIA LANGUAGE POLICY
(BASED ON LANGUAGE MATERIAL
FROM 24 CHASA NEWSPAPER)**

*Natalia Dlugosz
Adam Mickiewicz University of Poznan*

This paper describes language exponents of manipulation referring to scenes of violence presented in the Bulgarian newspaper „24 chasa“. For this purpose, I perform a review of all press headings in the column entitled *Bulgaria* within two weeks (from 28 September to 11 October). I draw attention to the emotional form of the message and I indicate lexemes implying violence which are used most often. I also write about purposeful selection of messages presented in the column and about falsifying the image of the Bulgarian reality, reconstructed on the basis of press data.

Key words: media, language policy, verbal violence, press headings

Съвременният човек функционира успоредно в две пространства – действително и виртуално. Той е принуден да полага все по-големи усилия, за да осъзнае границата между реалния свят и киберпространството. Причината за това е фактът, че живеем в т.нар. „електронен век“, когато технологическият напредък ни позволява да пренасяме все по-широки сфери на живота си на е-платформа. По този начин процесът на медиатизацията на човешкото съществуване разширява диапазона си. В масовата комуникация най-новите медиуми

---

¹ Изречението е мотото на електронния сайт на в. „24 часа“.

изиграват небанална роля, тъй като в значителна степен въздействат върху възприемането ни на околния свят. Фиксирайки нашето внимание върху определени елементи на действителността, те оформят представите ни за нея.

Американският учен Джордж Гербнер е убеден в силното въздействие на съдържанието на масовия комуникат върху начина, по който възприемаме действителността, и върху човешкото поведение. В създадената от автора култивационна теория за въздействието на медиите се твърди, че в американското общество доминиращата медия е телевизията и като такава тя силно въздейства върху въображението на средния американец по отношение на околния свят (Гербнер 2009: 353 – 354). В изследванията си Гербнер отделя специално място на образите на насилието в телевизионните предавания. Привържениците на теорията му твърдят, че дълготрайното гледане на сцени на насилие оставя траен белег в човешката психика и въздейства върху оформянето на мнението и поведението на зрителя. Повтарящите се често образи на насилие могат да доведат до десензитизиране на получателя, т.е. те могат да понижат чувствителността му към определени стимули и да намалят контрола върху собствените реакции. Отрицателната и жестоката картина на действителността в медиите се счита за причина за нарастването на агресивното поведение и състоянието на безпокойство в обществото.

Последните десетилетия донасят също и много нови знания за влиянието на езика на медиите върху комуникационното ни поведение. В държавите от бившия комунистически блок, като Полша и България, изследванията, посветени на въздействието на езика на свободните медии върху обществената комуникация, имат, по обективни причини, кратка традиция. Но потребността от този тип анализи нараства успоредно с настъпилите в медийната комуникация промени. Публикуваните досега студии наблягат върху няколко съществени за езика на медиите явления като напр. езиковите прояви на агресия, езиковата манипулация, вулгаризацията на езика. Голямо внимание се отделя също така на присъстващото в езика на медиите вербално насилие. Главната цел на новите медии не е предаване на прецизна и честна информация. Целта е да се привлече вниманието на възможно най-широка и разнообразна публика. С оглед на горепосоченото езикът на медиите разчита главно на фатичната и емоционалната функция на езика. Съвременните медии, обладани от желание да разширят аудиторията си, използват все по-безпардонни езикови средства. Валери Писарек, коментирайки езика на съвременните ме-

дии, споделя с читателя мнението, че: „Медиите, заради желанието си да привлекат внимание и интерес и да бъдат одобрени от възможно най-широка публика, описват отрицателни събития, прояви на насилие, агресия и вулгарност с помощта на поразително безпардонни езикови средства. Представянето на действителни прояви на агресия, вулгаризация и аксиологически релативизъм в медиите утвърждава мястото им в обществения живот, което пък оправдава повишения интерес на медиите към нежелателни явления“² (Писарек 2000: 6).

С повишен интерес към образите на насилие се срещаме както в излъчваните от български медии предавания, така и в българската преса. В настоящата статия се представя резултатът от едно експериментално изследване, направено с цел да получим отговор на въпроса дали възприетата от българския вестник „24 часа“ езикова политика е насочена към осъществяване на гореописаните стратегии на привличане на възможно най-широка публика с помощта на определени езикови трикове. Основният материал на изследването са вестникарските заглавия, събрани от рубриката *България* във в. „24 часа“ (електронно издание), преглеждана ежедневно от 28 септември до 11 октомври 2012 година. В рамките на този период на страниците на рубриката са публикувани 597 статии, от които 212 са със заглавие, предсказващо насилие. При ексцерпирането на заглавията са взети предвид формулираните в българското законодателство характеристики на насилието, което се разбира по следния начин: *всяко действие или поведение, насочено към друг човек или собствената личност, което предизвиква физическо, психическо и емоционално страдание*³. Т.е. за сцени на насилие се считат описанията на внезапна, неестествена смърт, престъпления, нарушаващи целостта и неприкосновеността на човешкото тяло, нарушаване на човешкото достойнство и свобода. Съгласно с тези критерии като сцена на насилие се приема и описването на пътни произшествия, предизвикали нараняване или смърт на хора, а също така и прояви на насилие срещу животни.

Насилието във вестникарските заглавия на „24 часа“ присъства най-често чрез картината на неестествена смърт. Вербалното насилие

² „Media (...) chcą pozyskać uwagę, zainteresowanie i aprobatę jak najliczniejszej publiczności, opisują wydarzenia negatywne, zjawiska przemocy, agresji, wulgarności za pomocą rażąco dosadnych środków językowych. Prezentacja w mediach rzeczywistych przejawów agresji, wulgaryzacji i relatywizmu aksjologicznego umacnia ich miejsce w życiu społecznym, co z kolei usprawiedliwia wzmożone zainteresowanie mediów tymi niepożądanymi zjawiskami“ (Pisarek 2000: 6).

³ www.mvr.bg/NR/rdonlyres/0C3D5EB4.../0/dom_nas_kakvo.pdf (08.11.2012 г.)

в тези кратки текстове е изразено по директен начин, като се използват думите: *смърт*, *смъртен (случай)*, *смъртоносен*, *труп*, *мъртъв*, *мъртвец*, *умъртвя*. Над 35% заглавия (74 заглавия) съдържат една или повече лексеми от тематичното поле ‘смърт’. Тук могат да се посочат следните примери:

*14 месеца размотават делото за смъртта на Паула и Николай
Държавата нехаела за смъртните случаи в домовете за деца
Пияният лекар нямал общо със смъртта на 35-годишната па-
циентка*

*София – най-смъртоносният град в Европа
Водолази търсят трупа на самоубиец от Аспаруховия мост
Намериха труп на пловдивчанин на брега на Дунав
Трупове на отровени кучета и котки покриха столичен квар-
тал*

*Откриха мъртва изгубената жена в Пирин
Съдът в потрес, няма кой да направи експертиза за мъртвата
родилка*

Удар като с боздуган умъртвил Балтов

Специфични за обработения материал са честите съчетавания на думите *смърт* и *мъртъв* с нарицателни съществителни, означаващи деца. В един от примерите може да се говори за присъствието на допълнителен фактор с функция да подсили отрицателните чувства у читателя. Тази роля изпълнява информацията за възрастта и името на потърпевшото дете. Става дума за следните примери:

*Второ дело срещу България в Страсбург за смърт на дете от
дом*

*Година условно за лекар, причинил смъртта на новородено
Лекар, оправдан за смъртта на бебе, осъди прокуратурата
за 20 хиляди лева*

*Десислава Атанасова за жената с мъртвия плод: Дано не е
умишлено*

*Лекари към жената с мъртво бебе в утробата: Болницата не
е хотел*

*Лекари отпратили бременна с мъртво бебе в корема – защо-
то дошла в петък, а не в понеделник*

*Оправдаха трима лекари, обвинени за смъртта на 4-годишната
Никол*

С висока фреквентност в заглавията се характеризира лексемата *убивам* и производните думи: *убит*, *(само)убийство*, *(само)убиец*. В събрания материал те се повтарят в 55 заглавия. Към тях спадат следните примери:

Варненска прокуратура иска постоянен арест за убийците на Женья

*Водолази търсят трупа на самоубиец от Аспаруховия мост
Дарина Павлова: Убиха Илия заради това, което щеше да направи*

ДНК експертиза доказва: Бившият полицай е убил красивата Мария

Екзекуторите на Надежда Георгиева нямали мотиви за убийството ѝ, дори я харесвали

Изследват влиянието на диазепама върху подсъдим за тройно убийство

*Лелята Светла организира купони в дома на убитата Женья
МВР търси свидетели на катастрофа с убито дете
Намалиха на 2 г. присъдата на Кирил Рашков – внук за закана за убийство*

*Очна ставка провали дело за убийство на двама от Наглите
Пращат полицая убиец на психотест в София
Продължава делото за убийството на ямболската адвокатка
Прокурори в Плевен спасили полицая убиец от уволнение
Санитар и медсестра надзират 5-има психично болни убийци
Убиват адвокат и бизнесмен, за да вземат всичките пари за Тракия банк*

В заглавията на статиите насилието е назовавано с помощта на безпардонен, понякога даже потресаващ език. С такова явление се сблъскваме при описването на много престъпления, предизвикали нарушаване на целостта на човешкото тяло при акт на агресия. В събрания материал извършеният акт на физическото насилие не е представян по неутрален начин, а с помощта на лексеми, които еднозначно предизвикват отрицателни асоциации и вместо да намаляват, всъщност увеличават драстичността. Заглавията не ни спестяват жестоките детайли на описваните събития, напр.:

Клане в междучасие. Десетокласник намушка съученик в корема

*Женья сама нарязала лицето си, после и вените
Мъж наръга свой познат в заведение*

Мъжът се хвърлил от балкона от страх да не му вземат апартамента

Пияни пребиха 19-годишна, помислиха я за проститутка

Простреляха мъж в лицето в района на ЦУМ

Студенти се сбиха, изнервени от мудната работа на администрацията

Трамвай влачи жена, паднала под него

Трамвай разкъса ръката на жена

Турчин кла сънародник на автомагистрала „Тракия“

Дрогиран деветокласник раздава крошета в градски рейс

Покривна плоча смаза дете

27-годишен изнасили баба, защото нямала пари

Сред 212-те заглавия 48 са с аналогично съдържание като горепосочените. Вербалното насилие в тях се изразява с помощта на следните лексеми: *влада, коля, клане, заклан, наръга, наръган, прерязвам, прерязан, нарязвам, обеса се, хвърля се, хвърлен от, стрелям, прострелям, прострелян, пребиха, пребит, набиха, бой, нанесе побой, нахлувам, изгоря, изгаряния, нападна, физическа саморазправа, смажа, изнасилия, намушкам в корема, ранен, раздавам крошета, разкъсам, удушен.*

Много от прегледаните статии описват пътни произшествия. Техните заглавия също са пълни с вербални носители на насилие. Нарушаването на целостта на човешкото тяло най-често се изразява с помощта на следните лексеми: *блъсна, блъснат, прегазя, прегазен, ударя, ударен, напр.:*

Кола блъсна дете

Кола блъсна четири коня на пътя, три загинаха

Полицай, блъснат от дилър на дрога: Живея втори живот!

Самосвал блъсна 12-годишен велосипедист

Шофьор блъсна кон, ездачът – в болница

Две коли са блъснали починалия пешеходец в Пловдив

Трактор с ремарке прегази 5-годишно момченце

Върховният съд: 14 месеца затвор за прегазено дете на зебра

Кола удари 7-годишно дете

Ударената на „Хемус“ жена може да е пресякла неправилно

Вестник „24 часа“ информира своите читатели също за извършени актове на психическо насилие. Най-често се пише за ситуации на изнудване и заплаха, което може добре да се види в следните заглавия, напр.:

*В сряда решават луд ли е заплашил Цветанов
Крадец, заплашвал журналист, отива за 1,5 години в затвора
Подсъдимият антимафиот заплашвал колеги с физическа са-
моразправа*

*Прекратиха делото срещу психаря, заплашил Цветанов с пис-
толет*

Със сигурност върху психиката на читателя силно въздействат тези от заглавията, в които дозата на жестокостта се увеличава чрез използване в едно и също заглавие на две и повече лексеми, изразяващи насилие. Тези новини са оформяни по такъв начин, за да увеличат интензивността на емоционалните реакции на читателя. Целта се постига с помощта на няколко прозрачни манипулации, като:

1. посочване на близките отношения между палача и жертвата, напр.:

66-годишен преряза гърлото на брат си;

Внукът убиец в селото на Жоро Милонера остава в ареста;

Тодор посяга на баба си, коли я, осветил се в ареста;

2. експониране на страданието на най-близките хора на жертвата, напр.:

Баща откри трупа на дъщеря си с прерязани вени и много рани по лицето и тялото;

Бащата на прегазената Мариана почина, не понесъл загубата ѝ;

Майката на убитата Женья: Със зъби и нокти ще дера палачите на дъщеря ми!;

Сестрата на Мирослава: Поне още трима са замесени в убийството;

3. съпоставяне на безпомощността на жертвата с жестокостта на палача, напр.:

Бременна и шестгодишният ѝ син блъснати на пешеходна пътека;

Бивш полицай, съден за смъртта на Чората, преби дете;

Върховният съд: 14 месеца затвор за прегазено дете на зебра;

Хелзинкският комитет за втори път съди държавата в Страсбург за смъртта на дете от дом;

Психично болен подмамва 8-годишно момче, блудства с него;

4. контраст между изпълняваната от палача обществена функция и извършения от него акт на насилие, напр.:

След боя между 15 ученички за момче – бащата на едната пребил другата;

Прокурор решава да обвини ли експолицай за побой над съученичка на дъщеря му;

Цветанов се среща със семейството на убитата от полицай Ивелина.

Тук се посочват и други примери за заглавия, съдържащи по няколко вербални носителя на насилие:

След 70 удара с нож убиецът забил химикалка във врата на Женья;

Кмет откри труп на заклан и запален младеж;

Пиян нахлу с кола в двора на съсед, за да отмъсти, последва масов бой.

Представеният тук кратък преглед на няколкостотин вестникарски заглавия от в. „24 часа“ дава ясна представа за медията, която упражнява върху своите читатели доста безпардонни техники на манипулация. Всъщност, като се прилага т.нар. „пропаганда на обясняващи факти“ или „учудващи факти“, които читателят възприема като достоверни, във вестника често се оцветява (или в този случай по-скоро би могло да се говори за „потъмняване“ или даже „изкривяване“) на действителността. Първо, процентното участие на образи на насилие в заглавията в сравнение със заглавията, предаващи друг тип информация, е доста високо – над 35%. Т.е. вестникът – като медия, която подсказва на своя читател темите за осмисляне, всъщност го принуждава към отрицателно мислене за опасната действителност. Второ, повечето от заглавията, съдържащи сцени на насилие, са оформени така, че да въздействат върху чувствата на читателя, т.е. те са силно емоционално натоварени. Тази медия чрез безпардонния си език, който директно и драстично описва актове на насилие, чрез отрицателна ориентация към фатални и зловещи събития, чрез представяне на лоши, коварни хора (жестоки палачи, жадни за отмъщение роднини и под.) може да създава фалшив образ на действителността и да обработва съзнанието на хората по начин, който не им позволява да разберат фактическите условия, които управляват живота на отделните хора и на обществото като цяло (Голка 2008: 112). Ако се опитаме да възстановим картината на българската действителност въз

основа на заглавията в рубриката *България* от в. „24 часа“, може да се окаже, че така направената реконструкция ни довежда до парафразирането на едно от заглавията – *24 часа: Българите са зли, брутални и завистливи*⁴. Но ние много добре знаем, че описаните тук езикови стратегии не служат за предаване на обективна информация. Целта им е привличане на широка, разнообразна и невзискателна публика. В ситуация, когато многобройни медии застават пред тежката задача да доставят на получателя една и съща информация (във възможно „най-привличаща“ форма), която произхожда от немногочислени източници, се разчита на морално нееднозначни манипулационни техники.

ЛИТЕРАТУРА

- Бралчик, Осиплек-Клосинска 2000:** Bralczyk, J., K. Osiołek-Kłosińska (red.). *Język w mediach masowych*. Warszawa: Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O“, 2000.
- Бугайски 2006:** Bugajski, M. *Język w komunikowaniu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.
- Фурдал 2000:** Furdal, A. *Językoznawstwo otwarte*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2000.
- Гербнер 2009:** Gerbner, G. *Cultivation Theory* in Michael Ryan *A First Look at Communication Theory*. 7th ed., New York City: Frank Mortimer, 2009, 353 – 354.
- Голка 2008:** Golka, M. *Bariery w komunikowaniu i społeczeństwo dezinformacyjne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.
- Писарек 2000:** Pisarek, W. *III Forum Kultury Słowa* (w): *Język w mediach masowych*. Warszawa: Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O“, 2000, s. 6 – 7.
- Подрачки, Воланска 2008:** Podracki, J. E. Wolańska. *Język w mediach elektronicznych*. Warszawa: Semper, 2008.
- Христовова 2011:** Христовова, Г. (авт. кол. и др.). *Читателски рефлексии на вестникарския език*. Габрово: Издателство „ЕКС-ПРЕС“, 2011.

⁴ Парафразирано заглавие – Румен Леонидов: *Българите са зли, брутални и завистливи*, <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1569018>, интервю с Румен Леонидов от 2 октомври 2012 г.